Az *egyet* általános diakróniájáról

Farkas Imola-Ágnes

1. Bevezetés[1]

Jelen tanulmányban kettős célt tűztünk ki magunk elé. Elsősorban az *egyet* általános diakrón változásaira, pontosabban fokozottabb gyakoriságbeli növekedésére fókuszálunk. Másodsorban ezt az általános tárgyat nemcsak helyzetbehatárolóként, hanem az aspektuális belső tárgy szerepét betöltő általános tárgyként is elemezzük. Bár a cím alapján kizárólag az *egyet* általános tárgyra összpontosítunk, ahhoz, hogy teljes képet kapjunk ezen általános tárgy mögött rejlő jelenségről, illetve hogy jobban megértsük a 4. és az 5. részben bemutatott mondattani elemzést, a lexikálisan redukált tartalmú *egyet*-en túlmenően figyelembe vesszük nemcsak a szakirodalomból ismert aspektuális általános tárgyakat, mint például *(egy) jót, (egy) nagyot, (egy) hatalmasat, (egy) óriásit* és ezek többes számú változatait, amelyekre – az *egyet*-tel egyetemben – az eddigi szakirodalom már szentelt némi figyelmet, hanem az olyan kevésbé tanulmányozott aspektuális általános tárgyakat is, mint például *(egy) szelídet, (egy) hangosat, (egy) kecseset, (egy) vidámat, (egy) szomorúat, (egy) gyorsat, (egy) isteneset, (egy) hirtelent, (egy) intenzívet, (egy) öregeset, (egy) boldogat, (egy) hosszút, (egy) bájosat, (egy) hangulatosat* vagy *(egy) kellemeset*.[2]

Az alábbiakban a 2. rész bemutatja az *egyet* általános tárgy legfőbb jellemvonásait, és röviden ismerteti az eddigi szakirodalmat. A 3. rész – egy alapos online korpuszvizsgálat alapján – bemutatja, illetve elemzi az *egyet* általános tárgy előfordulását az Ómagyar Korpusztól kezdve a Ó- és Középmagyar Történeti Magánéleti Korpuszon keresztül egészen az Új Magyar Történeti Szövegtárig. Ugyanakkor,

Balogné Bérces Katalin – Hegedűs Attila – Pintér Lilla (szerk.) 2020. *Nyelvelmélet és diakrónia 4*. PPKE BTK Elméleti Nyelvészeti Tanszék – Magyar Nyelvészeti Tanszék. Budapest – Piliscsaba. 87–113.

[1] Ezt a kutatást a *Domus Hungarica Scientiarum et Artium* támogatta. Köszönettel tartozom É. Kiss Katalinnak az MTA Nyelvtudományi Intézetében eltöltött idő alatt nyújtott szakmai beszélgetésekért, értékes megjegyzésekért és javaslatokért. Ugyanakkor köszönettel tartozom a *Nyelvelmélet és diakrónia 4* konferencián jelenlévő hallgatóságnak a kérdésekért és hasznos megjegyzésekért. Végül de nem utolsó sorban köszönettel tartozom a két névtelen bírálónak a szakmai észrevételekért.

[2] Mindkét alosztályba tartozó általános tárgyak esetében az általános tárgy ige előtti pozícióban névelő nélkül fordul elő (*nagyot sétál, szelídet vitázik*), ige utáni pozícióban viszont kötelező a névelő (*sétál egy nagyot, vitázik egy szelídet*). Ezt a variációt a szövegben a következőképpen illusztráljuk: *(egy) nagyot*, illetve *(egy) szelídet*.

az *egyet* áltárgyon túlmenően, ez a rész kitekint a valamivel több lexikális tartalommal rendelkező áltárgyas osztály diakrón változásaira, illetve ezen áltárgyak első előfordulásaira. A 4. rész ezen áltárgyakat helyzetbehatárolókként, illetve az aspektuális belső tárgy szerepét betöltő áltárgyakként elemzi. Az 5. rész ezen aspektuális áltárgyak diakrón változásait összekapcsolja egy másik aspektuális elem, az igekötő diakrón változásaival. Végül a 6. rész összegzi a tanulmányban leírtakat.

2. Az *egyet* áltárgy

Az *egyet* áltárgy (amely formailag a tárgyesettel ellátott számnév), akárcsak a szakirodalomból ismert, hasonló szerepet betöltő áltárgyak, mint például *(egy) jót, jókat, (egy) nagyot, nagyokat, (egy) hatalmasat, hatalmasakat, (egy) óriásit* és *óriásikat,* többnyire cselekvést (l. (1a)) vagy mozzanatot (l. (1b)) kifejező intranzitív igékkel társulnak:

(1) a. Mari sétált **egyet/egy óriásit**.
b. A beteg köhintett **egyet/egy nagyot**.

Az áltárgy legfontosabb jellemvonásai közé tartozik, hogy egy nem referenciális tárgyról van szó, amely nem hordoz az ige által kiosztott thematikus szerepet (és így nem értelmezhető például az ige által kifejezett cselekvés elszenvedőjeként) és nem elemezhető belső argumentumként. Továbbá, nemcsak az áltárgy szerepét tölti be cselekvést vagy mozzanatot kifejező intranzitív igékkel (l. fentebb), hanem ki is méri az ige cselekvését, azaz telikus igei csoportot generál: míg a fenti (1a) mondat atelikus az áltárgy hiányában, ugyanaz a mondat telikussá válik az áltárgy beillesztésével (l. még lentebb is). Ugyanakkor Farkas (2019) kihangsúlyozza, hogy ez a lexikálisan redukált tartalmú áltárgy hasonlóan viselkedik az ún. könnyű főneves szerkezetekben fellelhető könnyű főnevekhez (l. Simone–Masini 2014: 52), mivel minimálisra csökkentett referenciális értékkel rendelkezik, kiüresedett elemként szerepel, és (szinte) kizárólag grammatikai (ebben az esetben pontosabban aspektuális) szerepet tölt be.[3]

Amint már említettük, az eddigi szakirodalom már szentelt némi figyelmet az áltárgyak ezen csoportjának. Piñón (2001) például szemantikai szemszögből elemzi az *egyet* típusú áltárgyakat, és azt állítja, hogy az *egyet* egy események és szokásos individuumok közötti *R* relációt módosít. A denotációjukat

[3] Simone–Masini (2014) tanulmánya négyféle könnyű főnevet mutat be. Eszerint, léteznek (i) taxonómikus főnevek (pl. *type* 'típus' az olyan szerkezetekben, mint *a parallelogram is a type of quadrilateral* 'a paralelogramma egy fajta négyszög'), (ii) megközelítő értékkel rendelkező főnevek (pl. *sort* 'fajta' az olyan példákban, mint *We seem to have reached a kind of conclusion* 'úgy tűnik, hogy elértünk egy fajta konklúziót, azaz nem tulajdonképpeni konklúziót, de valami hasonlót'), (iii) kvantorok és osztályozószavak (pl. *pile* 'halom' olyan *N1 of N2* szerkezetekben, mint *a pile of rubbish* 'egy halom szemét'), valamint (iv) ún. támasz főnevek (pl. *fit* 'roham/görcs' a *fit of anger* 'dühroham' típusú szerkezetekben). Mind a négy esetben, míg az *of* prepozíció utáni főnév egy teljes értelemben vett főnév, az azelőtti főnév egy ún. könnyű főnév, amelynek lexikai tartalma elhalványult és amely kizárólag grammatikai szerepet tölt be.

illetően pedig azt emeli ki, hogy ezek egy *R* típusú *e* eseményt módosítanak, amelynek futamideje valódi része egy bizonyos *t*, kontextuálisan meghatározott időnek vagy időintervallumnak. Nagyon lényeges, hogy *t*-n belül nem létezik egy más, *e'* típusú esemény, amely nagyobb, mint *e* vagy különbözik tőle. E két feltétel biztosítja azt, hogy az általgyas szerkezetek által leírt események egyértelműen telikusak.

É. Kiss (2004) keletkezést vagy létrehozást kifejező szerkezetekről, illetve eseményekről beszél, ahol az általgy egy nem specifikus határozatlan főnév, amely nem értelmezhető az ige által kifejezett cselekvés passzív résztvevőjeként. A szerző azt hangsúlyozza ki, hogy ezen patiens nélküli, szigorúan csak egy agensi szerepet kiosztó igékre alapuló szerkezetekkel azt fejezzük ki, hogy a mondattani alany pozícióját elfoglaló főnév referense (azaz az agens) létrehozta vagy létrehozza az adott típusú esemény egy megvalósulását. Másként fogalmazva, ebben az esetben nem egy referenciális tárgy, hanem egy esemény létrehozásáról beszél(het)ünk.

Halm (2012) a mozzanatos igék kapcsán azt figyeli meg, hogy az unakkuzatív és unergatív igék osztálya között nem vonható éles határvonal: az a tény, miszerint a mozzanatos igék megjelenhetnek igekötőkkel (*a fény felvillant*, unakkuzatív igékre jellemző viselkedés), de összeegyeztethetőek az általunk vizsgált általgyakkal is (*a fény villant egyet*, unergatív igékre jellemző viselkedés) nem azt bizonyítja, hogy az általgy adjunktumként értelmezhető és, következésképpen, a mozzanatos ige egyértelműen unakkuzatív igeként viselkedik, hanem maga a mozzanatos ige összetett, azaz unakkuzatív és unergatív voltára derít fényt.

Csirmaz (2008) ezen általgyakat helyzetbehatárolóként elemzi. Goldberg (1991) és Tenny (1994) egy predikátum–egy behatároló elve értelmében, két telicizáló elem – mint például egy aspektuális általgy és egy telicizáló igekötő – kétszeresen behatárolt szerkezetet generál, és ezzel magyarázható a **felugrott egyet* típusú példa agrammatikus volta. Továbbá, az aspektuális általgy kizár minden nem telicizáló igekötőt is, úgy mint az **elmélázott egyet* típusú példában, ami azzal magyarázható, hogy az általgy nem specifikus volta nem egyeztethető össze az igekötő azon követelményével, miszerint ez kizárólag specifikus tárgyat vehet fel. A szintaktikai pozícióját illetően az általgy – az igekötőkhöz hasonlóan – egy ige utáni pozícióból a VP feletti predikációs frázis (PredP) specifikálójába mozog fel, amikor megelőzi a (mozzanatos) igét.

Ezzel szemben Farkas–Kardos (2018) amellett érvel, hogy az *egyet* típusú általgyaknak a bázis-generált, azaz alappozíciója a *v* és V közötti aspektus frázis (AspP) specifikálója. Tovább menve, Farkas–Kardos (2019a, 2019b) egy szélesebb spektrumú tanulmányt nyújt, amely három, telikusságot jelölő elemet vizsgál: (i) az igekötőket és eredményhatározós predikátumokat, (ii) az általgyakat és (iii) az elfogyasztást és létrehozást kifejező predikátumok kvantált tárgyi argumentumát. A tanulmány azt hangsúlyozza ki, hogy az igekötők és az eredményhatározós predikátumok egy olyan aspektuális operátort lexikalizálnak, amely az igei predikátum denotációjában lévő esemény maximális részét ragadja ki. Ezzel

szemben az *egyet* típusú áltárgyak egy olyan operátort kódolnak, amely egy kontextuálisan meghatározott, nem maximális alrészét veszi ki a predikátum denotációjában lévő eseménynek. Végül, az elfogyasztást és létrehozást kifejező predikátumok kvantált tárgyi argumentumát illetően a konklúzió az, hogy a telikusság nem jár szükségszerűen együtt eseménymaximalizációval, tehát maximalizáció hiányában is elérhetővé válhat ez az értelmezés.

Farkas (2017) – Kiefer (1992, 1994, 2006) és Piñón (2001) megfigyeléseire alapozva – közelebbről megvizsgálja, hogy milyen, cselekvést illetve mozzanatot kifejező igék kompatibilisek az *egyet* típusú áltárgyakkal. Ezen túlmenően magyarázatot próbál adni a telikus áltárgyas igei szerkezet és az *alatt* határpontos időmódosító közötti összeférhetetlenségre olyan mondatokban, mint például */??/?*Mari két óra alatt sétált egyet*, ahol az ötfokozatú Likert-skála szerint a '*' jel *teljesen agrammatikus/elfogadhatatlan*-t jelöl, a '??' jel *átmeneti grammatikus–agrammatikus*-t jelöl és a '?' jel *többnyire grammatikus*-ra utal. Piñón (2001) szerint itt az a probléma, hogy az *egyet*, akárcsak az *alatt* névutós időhatározó, egyfajta határpontos időmódosító, és egy mondatban csak egy ilyen időmódosítónak szabad megjelennie. Farkas (2017) szerint a válasz visszavezethető az időmódosító által kifejezett határozott időtartam és az igei csoport határozatlan jellege közötti összeférhetetlenségre.

Farkas (2019) arra próbál rávilágítani, hogy a magyar aspektuális áltárgyak osztálya sokkal gazdagabb, mint amit az eddigi szakirodalom bemutatott, amely mindezidáig kizárólag az *egyet*-re, illetve az ismertebb áltárgyakra (mint például *(egy) jót, jókat, (egy) nagyot, nagyokat, (egy) hatalmasat, hatalmasakat, (egy) óriásit* és *óriásikat*) összpontosított. A tanulmány azt bizonyítja, hogy e néhány, a hétköznapi nyelvben (nagyon) gyakran használt áltárgyon kívül létezik a magyar nyelvben az áltárgyaknak egy harmadik osztálya is, amely olyan áltárgyakat tartalmaz, mint például *(egy) szelídet, (egy) hangosat, (egy) kecseset, (egy) vidámat, (egy) szomorúat, (egy) gyorsat, (egy) isteneset, (egy) hirtelent, (egy) intenzívet, (egy) öregeset, (egy) boldogat, (egy) hosszút, (egy) bájosat, (egy) hangulatosat* vagy *(egy) kellemeset*. Bár itt viszonylag gazdag és széles választékú áltárgyas osztályról van szó, a mindennapi nyelvben ritkábban használjuk őket. Ugyanakkor a szerző amellett érvel, hogy mindhárom alosztályhoz tartozó áltárgytípus az aspektuális belső tárgy szerepét tölti be a magyar nyelvben.

Legjobb tudásunk szerint ezen magyar áltárgyak diakrón elemzése mindezidáig elkerülte a nyelvészek figyelmét. Jelen tanulmány tehát hiánypótló kíván lenni, és ezért új szemszögből világít rá ezen áltárgyakra. A továbbiakban bemutatjuk ezen áltárgyak megjelenését és diakrón változásait, illetve összekapcsoljuk ezt a diakrón elemzést egy másik szituációs aspektust jelölő elem, az igekötők diakrón változásaival.

3. Korpuszvizsgálat

3.1. Adatgyűjtés

Elemzésünk három különböző korpusz adataira támaszkodik: az Ómagyar Korpuszra (ÓK), amely ómagyar kódexeket és vegyes rövid szövegeket tartalmaz,

az Ó- és Középmagyar Történeti Magánéleti Korpuszra (TMK), amely 1772 előtti magánleveleket és peres eljárások jegyzőkönyveit tartalmazza, és az Új Magyar Történeti Szövegtárra (MTSzt), amely 1772 és 2010 között keletkezett különböző műfajú és stílusú szövegek gyűjteménye. Az ÓK esetében külön figyelmet szenteltünk úgy az ómagyar kódexekre, mint a vegyes rövid szövegekre. Ahol mind a betűhű szöveg, mind a normalizált szöveg elérhető volt, ott az utóbbit vettük kiindulási pontnak. Ahol viszont ez nem volt elérhető, ott a betűhű szövegre támaszkodtunk. A TMK-nál az online felületen talált példát minden esetben ellenőriztük a nyomtatott változatban talált megfelelőjével. Mindhárom korpusz esetében a keresőmotor segítségével kerestük ki és gyűjtöttük össze az *egyet* (és a többi, hasonló szerepet betöltő) áltárgyat.

Bár az *egyet* egy egyszerű keresés vagy lekérdezés során is sokkal többször előfordul, mint amire az itteni elemzésünk alapszik, fontosnak tartjuk kihangsúlyozni, hogy itt kizárólag a nem thematikus és nem referenciális áltárgyra figyeltünk, és mindhárom korpusz esetében kizártuk az olyan típusú előfordulásokat, mint például a következők, amelyeket, illusztráció gyanánt, az MTSzt-ből választottunk ki:[4]

(2) Ennyiben hát nemcsak, hogy nem kel Eszter szerzője pártjára, sőt az én álláspontomon van, mind a mellett nem érthet **egyet** velem, mert én tévedek abban (Gyulai Pál, 1860 k.)

(3) A kiadótulajdonos tartozik a belföldön kiadott minden nyomtatványból következő kötelespéldányokat, ugymint **egyet** a belügyministeriumnak, **egyet** a legfelsőbb rendőri hatóságnak, **egyet** a cs. kir. udvari könyvtárnak, és **egyet** azon egyetemi vagy országos könyvtárnak átnyujtani, melly …
(*Az új osztrák büntetőtörvénykönyv*, 1852)

(4) És még **egyet** jegyezzen meg magának: Egy lapban, amely mindig hazudik, sohasem lehet semmi érdekes (Gábor Andor, 1917)

(5) a. Gerstinger György kereskedő és legényei elcsipvén **egyet** a fiuk közül, ugy elverték, hogy az most sulyos betegségben fekszik.
(Tóvölgyi Titusz, 1872)
b. Minden **jót** gyökereſtől ki gyomlált lelkéből. (Noszkó Alajos, 1790)
c. Itt volt Sebes, akinek már két elbeszélése megjelent a napilapokban s **egy** el volt fogadva. (Kosztolányi Dezső, 1930)
d. Az is erre tanít, ama számtalan példa, amelyek közül most csak egyet akarok említeni. Mégpedig azt az **egyet**, amelyet a mi családunk mutat.
(Tamási Áron, 1956)

[4] Az ÓK-ból származó adatok esetében a forrásinformációt a forrás és a lapszám képezi, a TMK esetében ugyanezt az információt a forrás és a levél, illetve per száma jelenti. Végül, az MTSzt adatainál ezt az információt a szerző (vagy, kivételesen, szerző hiányában, a cím) és az évszám jelzi.

A (2)-ben a nagyon gyakran előforduló *egyetért* igével találkozunk, ahol a tagadószó jelenléte miatt az *egyet* ige utáni pozícióban és külön szóként jelenik meg. A (3)-ban referenciális és thematikus tárgyról van szó, ahol a tranzitív konfigurációban használt igekötős igét (*átnyújtani*) megelőzi az *egyet*, amely elliptikus tárgyként viselkedik, és ahol a tárgyesetet – főnév hiányában – közvetlenül a számnévhez csatoljuk. Az ilyen és hasonló esetekben az *egyet* egy korábban és explicit módon kifejezett főnévtől (*egy kötelespéldányt*) kölcsönzi az értelmét. A (4)-es példa abban különbözik az előzőtől, hogy itt nincs egy nyíltan kifejezett tárgy, amelytől az *egyet* referenciális értékre tehetne szert. Rendszerint a thematikus *egyet* jelentése az ilyen (igekötős) esetekben egy általános értelemmel rendelkező tárgy, mint például 'egy dolgot'. Ezen túlmenően az (5)-ben világosan fellelhetőek a referenciális tárgy azon tulajdonságai, amelyek az áltárgyat nem jellemzik (l. fentebb Csirmaz (2008) röviden bemutatott megfigyelését, illetve lentebb a 4. részt): az igekötő (l. (5a)) és az ún. erős determináns (l. (5b)) jelenléte, az *egyet* szenvedő szerkezet alanyi pozíciójában való megjelenése (l. (5c)), valamint módosítása egy megszorító értelmű vonatkozó mellékmondattal (l. (5d)).

A továbbiakban rátérünk a korpusz bemutatására (3.2. alrész), illetve elemzésére (3.3. alrész). Amint azt látni fogjuk, ezen áltárgy nemcsak számszerűen növekszik az évszázadok során, hanem lényeges szórendi (ige előtti → ige utáni) változáson is keresztülmegy.

3.2. Korpuszbemutatás

Az ÓK-ban (http://omagyarkorpusz.nytud.hu/hu-intro.html, l. még Simon 2014, valamint Simon–Sass 2012) csak egyetlen egyszer, pontosabban a Jókai kódexben fordul elő a nem thematikus *egyet* áltárgy a *csördít* mozzanatos igével. Ezt mutatja az alábbi példa.

(6) **egÿet** mas vtan czerdeh (JókK. 14)

A TMK keretén belül (http://tmk.nytud.hu/3/, l. még Dömötör–Gugán–Novák–Varga 2017, illetve Novák–Gugán–Varga–Dömötör 2018) a fent említett áltárgy a Magyarországi boszorkányperekben (Bosz.), a Jobbágylevelekben (JLev.), a Kolozsvári Boszorkányperekben (KBosz.), a Nagyváradi Boszorkányperekben (NBosz.), a Peregrinuslevelekben (Peregr1.), illetve a Telegdy Pál és János levelezésében (Tel.) fordul elő, összesen 39 alkalommal. Míg a (7)-beli példa az egyetlen mozzanatos igét illusztrálja, amely ebben a korszakban az *egyet* áltárggyal fordul elő, a (8)-beli mondatok egy-egy példával illusztrálják a 11, különböző cselekvést kifejező igét, amely ebben a korszakban ugyanazon áltággyal fordul elő: *alszik*, *disputál*, *dob*, *eszik*, *fordul*, *iszik*, *kerül*, *lép*, *pök*, *szarik* és *szól*.

(7) és ezen éczakán **egyet** pattant a Lábo, elöbbenyi épsegere visza állot
(Bosz. 224)

(8) a. melly Baraczk fát elöb megh rázo, annak arnyékában le fekütt, **edgyet** aluván föl édet nagy sirva, réva bé futot, s mindene megh merevedvén eszétül el ment (Bosz. 418)
b. En fel tettem hogy **egyet** a jövő Tavaszra Disputáljok (Peregr1. 63)
c. ugy szintén Csehi Erdő Pásztor Hajba Jánost a Gesztenyésben tatalván a fejszével **egyet** dobot rajta, azon utés Esztendő mulván minden teste anyira ell dagado, mintha föl fujták volna (Bosz. 429)
d. Martinczion megh **Eggiet** ezik most az kegeld menesse (Tel. 38)
e. ki ment ugyan, de nem volt annyi tehetsige, hogy csak **egyetis** bikivel fordulhatot volna (Bosz. 295)
f. arra a szora **edgyet** ivott a Csordás és az ital után azt felelte, no ördögh atta teremtettik, ha én akarom minden joszagtokat, egésségteket, mégh az ileteteket= is el veszem (Bosz. 265)
g. farat voth el egÿ zegÿn embernek lowa eſ az ló helebe az embert fogttak wolt be zantani akkor meg ßúÿttottak mÿkor az barmoth eſ **egjet** keröltek raÿta (JLev. 46)
h. s akkor is az utban Harcz Jutka egy sarlóval, Geczi Marinka pedigh egy késsel eleiben álván nappal, fenyegették, hogy mingyárást le vagdallyák mihelest **egyet** lép (Bosz. 430)
i. s **egyet** pökvén mondotta, hogy Gyermek ágyas Aszszony lévén eszt bizony meg bánod (Bosz. 439)
j. Meg fenegette ezen szokkal: már egyszer szartam a Kámánnak, de megint **egyet** szarom (Bosz. 430)
k. **egyet** sem szólhaték (KBosz. 21)
/az **egyet** nem szólott (NBosz. 37)

Az alábbi példák az MTSzt-ből (http://clara.nytud.hu/mtsz/run.cgi/first_form) származnak, melyeket az 1772–1800 között (l. (9)–(10)), az 1801–1850 között (l. (11)–(12)), az 1851–1900 között (l. (13)–(14)), az 1901–1950 között (l. (15)–(16)), az 1951–2000 között (l. (17)–(18)), valamint a 2001–2010 között (l. (19)–(20)) írt szövegekből vettük. Minden korszakból választottunk úgy mozzanatos igéket (l. (9), (11), (13), (15), (17) és (19)), mint cselekvést kifejező igéket (l. (10), (12), (14), (16), (18) és (20)):

(9) a. és azután laſsan laſsan apró tüzes ſenet kell reá hányni mind addig, mig többſzer **egyet** ſem puffan (Rácz Sámuel, 1780)
b. **Egyet** toppantanak, sorjábann áll minden/
Az Udvar érkezik leg nagyobb fényébenn (Barcsay Ábrahám, 1789)
c. Azt gondlják hogy ha már nagy orra van mindjárt Ovidius 2 lesz belőle, ha fertályra pillant **egyet** (Nagy István, 1796 k.)

(10) a. Más napon Kartzagra érvén, itt meg-ſzállék,/
Hol-is vasárnapon **egyet** prédikállék (Farkas András, 1794)
b. Nékünk rendelésünk vagyon a 'Congrestöl (a 'Gyülés Házától) hogy Kegyelmeſségednek **egyet** udvarolván kerjük, legyen ollyan jó Kegyelmeſséged, hogy a 'Vadáſzok, és Kutyák, mint hogy a 'rebellio már megſzünt, botsáttaſanak-e (Bétsi Magyar Merkurius, 1796)
c. Meglett, - aſſzúſzőlőt az Urak ivának, a 'Dámák feketén **egyet** kávézának (Csokonai Vitéz Mihály, 1799)

(11) a. ezzel az ajtót felakarja nyitni, de be vólt zárva; erre a Királyné **egyet** tsendítt, s tüstént ott terem tizenkét Szeretsen leány (Szekér Joákim, 1809)
b. A másik fejét megvakarta s **egyet** köhintett (Kölcsey Ferenc, 1836)
c. az égre tekinte s a csillagok ritkulása- és sápadásából a közelgő hajnalt gyanítván felkelt, **egyet** füttyente, mire sebes lódobogás hallatszék (Gaal József, 1845)

(12) a. Legelőször is **egyet** iszunk vitéz Dittmár Adolf szerencsés megérkezéséért (Katona József, 1812)
b. Sándorházy Ur **egyet** ásítva bicczentett igent fejével s Dénesnek elég volt, tudta már, hogy bizonyosan meglátja az nap a 'hirlelt szép lovakat (Döbrentei Gábor, 1829)
c. De lám, mintha ördög volna belé bújva,/
Egyet hengeredik s talpra ugrik újra (Arany János, 1846)

(13) a. Az angyal egy galyat gyorsan letör, s keze,/
A mint **egyet** suhint a levegőn vele (Tompa Mihály, 1851)
b. Hosszú bajuszát töröli csupán/
S ujjával **egyet** nyomint a pipán (Szelestey László, 1866)
c. Majd pusszíroz papa! – szólt Artur, miközben **egyet** hörpintett a feketekávéból (Gozsdu Elek, 1884)

(14) a. S ki felé most annyi köny hull,/Annyi bajnok karja tárt:/
Egyet mosolyg, hogy körülnéz (Tompa Mihály, 1856)
b. No, hát csinálj valami bolondságot, hogy nevethessünk már **egyet** rajta, no (Szigeti József, 1856)
c. S alkalmam került gondolkodni **egyet**/
E szavakról (Szelestey László, 1866)

(15) a. Végre is a kutya únja meg a szántást:/leheveredik a szántóföld végére/ s álmos szemmel kaffant **egyet** olykor-olykor az orra környékén döngicsélő légyre (Gárdonyi Géza, 1904)
b. Pista feldobta a kalapját a levegőbe és kurjantott **egyet** (Szabó Dezső, 1920)
c. Böske asszony maga elé nézett s elgondolkodva hörpintett **egyet** az illatos szeszből (Karinthy Frigyes, 1925)

(16) a. Csikoritott **egyet** a fogán majd beletört mind, azzal sarkon fordult s ment vissza, kártyázni (Móricz Zsigmond, 1911)
b. Mikor színültig megtelt, elégedetten gágogott **egyet** és az eperfa felé indult (Karinthy Frigyes, 1925)
c. Gábor, engedje meg, hogy magával menjek. Csavarogjunk **egyet**, mint régen (Szabó Dezső, 1931)

(17) a. Gecse a földre ejtette a derékszíjjat, a fémcsat **egyet** csörrent (Gergely Mihály, 1956)
b. és azzal Haydn keserűen füttyentett **egyet** (Szentkuthy Miklós, 1959)
c. A rozsdás sinen csusszant **egyet** a ködszinü zakó (Kárpáti Kamil, 1965)

(18) a. Masson megkérdezte tőlem, ne sétáljunk-e **egyet** a parton (Gyergyai Albert, 1957)
b. mit ér az élet így, lebaltázott lábbal – akkor legalább lakmározott volna **egyet** szegény megboldogult Lee (Sebeők János, 1980)
c. **egyet** rotyogatjuk, hogy a bab a hagymás szaft ízét átvegye (Az évad étele: a bab, 1981)

(19) a. A kis terrier, amely zavarodottan feküdt a szoba sarkában lévő kosárban, izgatottan felnézett örömében, és vakkantott **egyet** (Gedeon Béla, 2002)
b. és akkor hallottam, hogy anya még **egyet** nyösszen és azt is hallottam, hogy hangosan kortyolja a levegőt (Dragomán György, 2005)
c. A végén bele a maradék törtpaprikát, rottyan **egyet** és kész (Lázár Ervin, 2005)

(20) a. ha épp úgy érzik itt az ideje őrültködni **egyet**, akkor azt teszik, ha nem, akkor nem (Vecsernyés Gábor, 2003)
b. Csak még telefonálok **egyet** haza (A nála lévő telefont nyomkodja) (Egressy Zoltán, 2003)
c. És néhány évvel később egy barátom ugyanolyan Wartburgot hajtott, mint az enyém volt. Nem tudtam megállni elkértem tőle, hadd furikázzam **egyet** (Méhes Károly, 2009)

3.3. Korpuszelemzés

A korpuszelemzés során az egyik legszembetűnőbb jellemvonás az igével kapcsolatban az, hogy egyre több és bővebb választékú ige mellé társul az általgy. Azt már láttuk, hogy a TMK-ban az általgy egyetlen mozzanatos igével (l. (7)) és 11, különböző cselekvést kifejező igével (l. (8)) fordul elő. Ezzel szemben az MTSzt 1801 és 1850 között írt szövegei esetében az *egyet* összesen 58 különböző igével fordul elő – ebből 17 mozzanatos ige (l. (21)), 41 pedig cselekvést kifejező ige (l. (22)) –, de ugyanazon szövegtár 1951 és 2000 között írt szövegei esetében viszont összesen 203 különböző ige veheti fel ugyanazon általgyat – ebből 69 mozzanatot (l. (23)), 134 pedig cselekvést fejez ki (l. (24)).

(21) bicczent, füttyent, kortyant, köhent, köhint, köpint, kurjant, mozdul, pattan, pattant, pillant, ránt, suhant, szippant, tsendítt, ugrik, villant

(22) álmodik, alszik, ásít, fordít, fordul, hengeredik, hömpölyödik, hunyorít, igazít, int, iramodik, iszik, izzad, kanyarít, káromkodik, kerül, kiált, köp/pök, kukorikol, lép, lök, merít, nevet, pirul, ránt, ráz, rúg, sétál, sikojt/sikolt, sír, sóhajt, suhog, szól, táncol, tántorog, taszít, tekerít, üt, vág, vált, von

(23) biccent, billen, billent, biccen, böffent, bök, cuppant, csattan, csavarint, csetten, csosszant, csördít, csörren, csörrent, csusszant, dobbant, döccen, döng, füttyent, horkant, hömment, hörpint, huppan, kattan, kavarint, ketytyint, koccan, kondít, koppan, koppant, kortyint, köhint, lendít, libben, lobban, lobbant, lódít, mordul, morran, mozdít, mozdul, mukkan, nyekken, nyikkan, pattan, perdít/pördít, pereg, pislant, pördül, rákoppint, rándít, rándul, ránt, rebben, reccsen, rikkant, roppan, rottyant, suhint, szippant, szuszszan, toppant, tüsszent, ugrik, vág, vakkant, villan, zökken, zöttyen

(24) alszik, ásít, becsap, behúz, biggyeszt, billeg, bókol, bólint, botlik, bődül, bőg, csap, csavar, csörög, csuklik, dalol, dob, döf, dörmög, énekel, ereszt, fal, fordít, fordul, fúj, furulyázik, fut, füllent, fürdik, gombol, gyűr, hahotázik, hallgat, harákol, harap, himbál, huny/hum, hunyorít, húz, hümment, hümmög, igazít, int, iszik, jár, játszik, jattol, javul, kacsint, kanyarodik, káromkodik, kávézik, kerül, kiabál, kiált, kimegy, koccint, kockázik, kocsizik, kortyol, köp, köröz, köszörül, kukorákol, lakmározik, lapoz, legyint, leken, lélekzik, lép, lódít, lódul, lök, morog, mosolyog, nő, nyávog, nyel, nyerít, nyiharászik, nyilatkozik, nyög, nyújtózik, nyújtózkodik, odasóz, panaszol, perdül, pezsgőzik, piál, pihen, pipál, prütyköl, radírozik, rákiált, rándul, ránt, ráüt, rávág, ráz, rotyogtat, röhög, rúg, rúgózik, serceg, sétál, simít, sóhajt, sörözik, szakaszt, száll, szalutál, szel, szipákol, szív, szól, szólózik, szundít, szunyál, tágít, tágul, táncol, tapsol, taszít, tekeredik, tekereg, telefonál, töröl, úszik, üt, vág, verekedik, vinnyog, vonaglik, zúdul

Az általgyat illetően megfigyelhető a fokozottabb gyakoriságbeli növekedés. Az *egyet* (és annak változatai, mint például *eggyet*, *edjet*, *edgyet*, *egjet*, *egiet*, *eggiet*, *egyetis* vagy *édgyetis*) az ómagyar és középmagyar korban összesen 43 alkalommal fordul elő, újmagyar korban összesen 534, az újabb magyar korban viszont szinte megkétszereződik ugyanazon általgy előfordulása (összesen 1131 alkalommal), amint azt az 1. táblázat is mutatja. Az általgy egyre gyakoribb használata nem meglepő, mivel különböző méterű adatbázisokról van szó, ráadásul egy korpusz keretén belül is lényeges, korszak(ok)on belüli változások lehetnek. Éppen ezért ezek az adatok félrevezethetőek lehetnek, és nem minden esetben nyújthatnak pontos képet az összegyűjtött adatokról. Mivel az újabb magyar korra az írásos szöveg száma is megkétszereződik, jogosan várhatjuk (és várjuk) el azt, hogy az általgy előfordulása is – az előző korhoz képest – megkétszereződjön vagy legalább lényeges és számottevő növekedést mutasson.

Az alábbi táblázatok a fenti adatokat összesítik, illetve ezeket még kiegészítik százalékos adatokkal is. Ez utóbbi adatot úgy kaptuk, hogy megvizsgáltuk, hogy ezekben az évtizedekben összesen hányszor fordul elő az *egyet* (és az *eggyet*, *edjet*, *edgyet*, *egjet*, *egiet*, *eggiet*, *egyetis* vagy *édgyetis*) és a teljes előfordulásból hány százalék a nem referenciális és nem thematikus általgy, amelyet ebben a tanulmányban vizsgálunk. Az általgy előfordulását évtizedekre lebontva mutatjuk. Ezt az adatot az 1. grafikon is összegzi, ahol a vízszintes tengely számai megegyeznek a 2. táblázatban feltüntetett sorszámokkal, amelyek bizonyos évtizedes időintervallumokat jelentenek (pl. a 15. szám az 1911–1920 közötti időintervallumnak felel meg).[5]

[5] A 2. táblázatból, illetve az 1. grafikonból jól látszik, hogy az 1950-es évektől csökken és a 20. század utolsó évtizedében, a korpuszban található szövegek alapján, hirtelen megcsappan az *egyet* általgy előfordulása. Sajnos egyelőre nem tudunk kielégítő választ adni arra a kérdésre, hogy ebben a korszakban miért csökken az *egyet* általgy gyakoriságbeli aránya. Ugyanakkor, amint azt az egyik névtelen bíráló is megjegyzi, talán nem szerencsés, hogy évtizedes bontásban mutatjuk az adatokat, de meg kell jegyeznünk, hogy ezt a fajta megközelítést a szakirodalomban (gyakran) használt módszer alapján alkalmaztuk. Véleményünk szerint húsz, huszonöt vagy akár ötven éves intervallumokat nézve nem kapunk olyan pontos képet az egyes évtizedekben végbemenő számszerinti változásról. Az *egyet* általgy előfordulásának változásait ezen időintervallumok szemszögéből is megvizsgáltuk, de helyszűke miatt itt nem tudjuk bemutatni az elemzésnek megfelelő grafikonokat. Azt viszont megfigyeltük, hogy a tíz éves időintervallumokkal ellentétben (l. 1. grafikon), ahol értelemszerűen kevesebb adat jut a szűkebb intervallumok keretén belül és ezért véletlen kilengéseket látunk, a húszéves időintervallumok esetében ezen cikkcakkok valamelyest csökkennek, és az ötvenéves intervallumok esetében szinte teljesen eltűnnek, kisimulnak. Viszont ez utóbbi grafikonok esetében is megfigyelhető a 20. század utolsó évtizedeiben végbemenő, fentebb említett csökkenő tendencia az *egyet* használatára, amelyre pontos és kielégítő választ csak egy későbbi tanulmányban tudunk nyújtani.

KOR	DÁTUM	ELŐFORDULÁS	SZÁZALÉK (%)
ómagyar és középmagyar kor	896–1771	43	0,20
újmagyar kor	1772–1920	534	0,29
újabb magyar kor	1921–2010	1131	0,40

1. táblázat. *Az* egyet *előfordulása az ómagyar/középmagyar, újmagyar és újabb magyar korban.*

	KOR	DÁTUM	ELŐFORDULÁS	SZÁZALÉK (%)
1.	**újmagyar kor**	1772–1780	3	0,10
2.		1781–1790	16	0,15
3.		1791–1800	23	0,17
4.		1801–1810	10	0,18
5.		1811–1820	12	0,22
6.		1821–1830	16	0,27
7.		1831–1840	14	0,14
8.		1841–1850	42	0,21
9.		1851–1860	47	0,31
10.		1861–1870	43	0,27
11.		1871–1880	51	0,39
12.		1881–1890	44	0,31
13.		1891–1900	42	0,33
14.		1901–1910	67	0,39
15.		1911–1920	104	0,48

	KOR	DÁTUM	ELŐFORDULÁS	SZÁZALÉK (%)
16.	**újabb magyar kor**	1921–1930	135	0,51
17.		1931–1940	195	0,51
18.		1941–1950	153	0,48
19.		1951–1960	125	0,42
20.		1961–1970	153	0,39
21.		1971–1980	116	0,30
22.		1981–1990	100	0,28
23.		1991–2000	14	0,23
24.		2001–2010	140	0,41

2. táblázat. *Az* egyet *előfordulása az újmagyar és újabb magyar korban.*

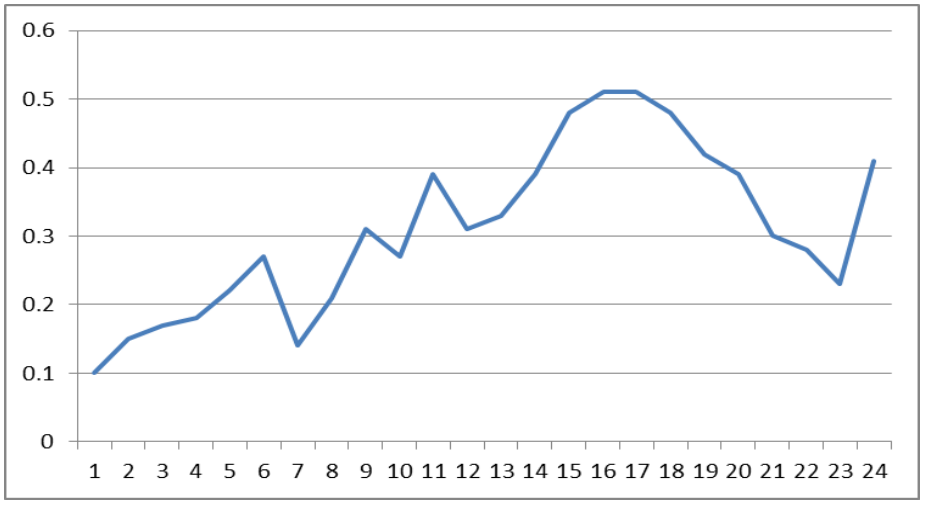

1. grafikon. *Az* egyet *előfordulása az újmagyar és újabb magyar korban.*

Ha csak ezeket az adatokat vizsgáljuk, amelyek kizárólag az MTSzt-ben található adatokra épülnek (és amely adattár nem tartalmaz – és nem is tartalmazhat – minden, 1772 és 2010 között írt szöveget), átfogó képet kapunk az itt vizsgált jelenségről.[6]

[6] Az egyik névtelen bíráló szerint azt kellene megvizsgálni, hogy az egymást követő évszázadokban az elemzett korpuszok szószámán belül hány százalék az *egyet*; azaz, hány ezer (vagy tízezer) szóra jut egy *egyet* általgy. Az ÓK összesen 3,2 millió szövegszót tartalmaz, ebből egyetlen egyszer fordul elő az *egyet* általgy. A TMK terjedelme jelenleg (2020. március) 1 millió 50 ezer (elemzett) szövegszó, amelyből 42 alkalommal fordul elő ugyanazon általgy, illetve annak változatai (*edgyet, eggiet* stb.). Ez azt jelenti, hogy 50 ezer szóra jut 2 ilyen általgy.

Egy másik fontos mondattani megfigyelés ezen általrággyal kapcsolatban, hogy főként a cselekvést kifejező igéknél, míg kb. az 1850 előtt írt szövegek esetében az általrágy szinte kivétel nélkül megelőzi az igét, az 1850 és 1950 közötti szövegek esetében párhuzamosan megtalálható mind az ige előtti, mind az ige utáni pozíció. A teljes paradigmaváltás elvárásának megfelelően, az 1950-es évektől kezdődően az általrágy viszont szinte kizárólag az ige utáni pozíciót foglalja el (l. a (10), (12), (14), (16), (18) és (20) alatti példákat is). Ezt részletesebben az alábbi 3. táblázat és az annak megfelelő 2. grafikon illusztrálja, ahol a vízszintes tengely számai megegyeznek a 3. táblázatban feltüntetett sorszámokkal, amelyek bizonyos évtizedes időintervallumokat jelentenek (pl. a 15. szám az 1911–1920 közötti időintervallumnak felel meg).

	DÁTUM	IGE ELŐTT (DARAB)	SZÁZALÉK (%)	IGE UTÁN (DARAB)	SZÁZALÉK (%)	ÖSSZESEN (DARAB)
1.	1772–1780	1	1,00	0	0,00	1
2.	1781–1790	7	0,87	1	0,12	8
3.	1791–1800	6	0,75	2	0,25	8
4.	1801–1810	1	1,00	0	0,00	1
5.	1811–1820	8	1,00	0	0,00	8
6.	1821–1830	7	0,63	4	0,36	11
7.	1831–1840	9	0,9	1	0,1	10
8.	1841–1850	23	0,79	6	0,2	29
9.	1851–1860	9	0,6	6	0,4	15
10.	1861–1870	8	0,4	12	0,6	20
11.	1871–1880	19	0,73	7	0,26	26
12.	1881–1890	5	0,27	13	0,72	18
13.	1891–1900	9	0,75	3	0,25	12
14.	1901–1910	16	0,45	19	0,54	35

	DÁ-TUM	IGE ELŐTT (DARAB)	SZÁZA-LÉK (%)	IGE UTÁN (DARAB)	SZÁZA-LÉK (%)	ÖSSZE-SEN (DARAB)
15.	1911–1920	29	0,44	36	0,55	65
16.	1921–1930	16	0,19	66	0,8	82
17.	1931–1940	23	0,26	64	0,73	87
18.	1941–1950	16	0,23	51	0,76	67
19.	1951–1960	9	0,12	63	0,87	72
20.	1961–1970	8	0,1	68	0,89	76
21.	1971–1980	1	0,01	54	0,98	55
22.	1981–1990	3	0,05	51	0,94	54
23.	1991–2000	0	0,00	2	1,00	2
24.	2001–2010	10	0,11	75	0,83	85

3. táblázat. *Az* egyet *pozíciója a cselekvést kifejező igéhez képest az újmagyar és újabb magyar korban.*

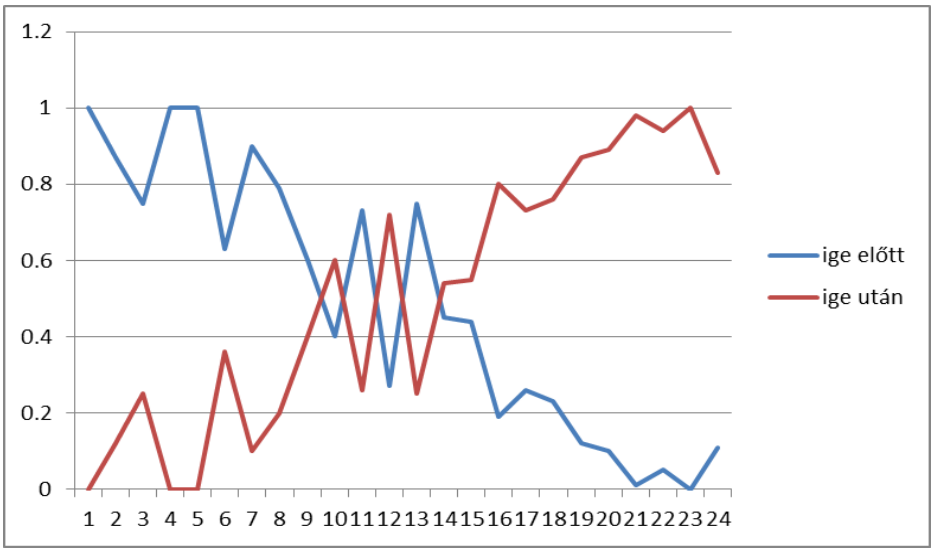

2. grafikon. *Az* egyet *pozíciója a cselekvést kifejező igéhez képest az újmagyar és újabb magyar korban.*

Az áltárgy ige előtti pozíciója megegyezik az ómagyar korban nagyon gyakran használt nem referenciális, predikatív puszta főnevek pozíciójával (25a) (PredP specifikálója, É. Kiss 2008: 147) és a mai magyarban a puszta főnévi tárgyak (25b), illetve más telicizáló elemek – adpozíciók (25c) és rezultatív predikátumok (25d) – pozíciójával.

(25) a. isa por es homu vogymuk
b. könyvet olvas
c. a házba szalad
d. laposra kalapálja a fémet

Tudjuk, hogy a három századon átívelő, lassú szórendi (ige előtti → ige utáni) változás tükrözi az ősmagyar OV alapszórendből az ómagyar VO szórendre való átépülést, amely lassú, máig sem teljesen lezárult folyamat (É. Kiss 2014: 33). A nem referenciális és nem thematikus *egyet* az első előfordulásaiban az ige előtti pozíciójával az ősmagyar mondat OV szórendjét tükrözi a 18. században, és ez az a pozíció, amelyet fokozatosan az újabb magyar korra az ige utáni pozíció vált fel. Másszóval, ez a nem referenciális áltárgy ugyanazon a szórendi változáson megy keresztül a középmagyar–újmagyar–újabb magyar kor között, mint a referenciális tárgy (főként) az ősmagyar és az ómagyar kor között.[7]

Diakrón elemzésekben általánosan elfogadott tény, hogy egy olyan nyelv esetében, mint például a magyar, amely az OV szórendről a VO szórendre tér át, a beágyazott mondatok sokkal konzervatívabbak, azaz ellenállóbbak a változásra, mint a főmondatok, és különbség van az igei csoportok esetében azon szerkezetek között, amelyek ragozott (azaz finit) igealakra épülnek és amelyek nem (pl. főnévi igenév esetében). Másként fogalmazva, pontosabb képet kapunk, hogyha alárendelt mondatot alárendelt mondattal, főmondatot főmondattal, illetve ragozott/nem ragozott igei csoportot ragozott/nem ragozott igei csoporttal állítunk szembe. Ezt mutatják a következő mondatpárok, ahol az (a) példát egy

[7] Amint azt az egyik névtelen bíráló megjegyzi, érdemes lenne elgondolkodni azon, hogy miért került az *egyet* az ige mögé, ugyanis ha az igekötőhöz hasonló aspektuális szerepe van, akkor logikus lenne, hogy ő is a PredP specifikálójában legyen, ahol volt is a középmagyar kor végéig. A mai magyarban mégis az ige mögött marad, nem mozog fel ebbe a specifikálóba. Erről részletesebben Farkas–Kardos (2018), illetve a Kardos–Farkas (elbírálás alatt) tanulmány próbál választ adni, ahol a szerzők pontosan arra világítanak rá, hogy bár az itt bemutatott áltárgyaknak aspektuális szerepük van, az igekötőktől különböző szemantikai, aspektuális és mondattani elemzést kell nekik kölcsönözni. Azaz itt két, egymástól szignifikánsan különböző telikussági jelölési elemről van szó, amelyek más-más aspektuális értelmezést kölcsönöznek a mondatnak: míg az igekötők (és az eredményhatározós predikátumok) egy olyan aspektuális operátort lexikalizálnak, amely az igei predikátum denotációjában lévő esemény maximális részét ragadja ki, az *egyet* típusú áltárgyak egy olyan operátort kódolnak, amely egy kontextuálisan meghatározott, nem maximális alrészét veszi ki a predikátum denotációjában lévő eseménynek. Pontosabban, a szerzők amellett érvelnek, hogy az áltárgyat a *v* és V közötti aspektus frázis specifikálójában bázis-generáljuk, az ige felmozog a *v* fejbe, és így kapjuk az ige–áltárgy sorrendet. Ezzel szemben az igekötők egy másik, *v* feletti aspektus frázis specifikálójába mozognak fel, így kapjuk a neutrális mondatokban az igekötő–ige sorrendet.

18. századi szövegből vettük ki, a (b) pedig egy 20. század végi–21. század eleji szövegből származik.

(26) a. Ezt látván Gyors-mint-ſzél, kéri, hogy néki-is adjon **eggyet** inni belőle, talám majd jobban futhat. (Kónyi János, 1792)
b. ha csak megfordul is a fejében a bűnös gondolat, hogy több kedve lenne sétálni **egyet** mint megbeszélésre menni. (Szirti Bea, 2002)

(27) a. Emberek voltunk, most is jok legyünk, arra a szora **edgyet** ivott a Csordás. (Bosz. 265, 47)
b. Nem érdekelnek a családok – mondta sötéten. – Inkább menjünk igyunk **egyet** valahol. (Spíró György, 2005)

Amint azt már a bevezetésben is említettük, bár jelen dolgozat elsődleges célja az *egyet* általgy diakrón változásainak vizsgálata, ahhoz, hogy teljes képet kapjunk az *egyet* mögött rejlő jelenségről, illetve ahhoz, hogy jobban megértsük a 4. és az 5. részben bemutatott mondattani elemzést, szükség van arra, hogy rövid pillantást vessünk a magyar nyelv hasonló funkciót betöltő általgyainak diakrón változásaira is. Amint azt már említettük, a lexikálisan redukált tartalmú *egyet*-en túlmenően figyelembe vesszük nemcsak a szakirodalomból ismert aspektuális általgyakat, mint például *(egy) jót, jókat, (egy) nagyot, nagyokat, (egy) hatalmasat, hatalmasakat, (egy) óriásit* és *óriásikat,* hanem az olyan kevésbé ismert aspektuális általgyakat is, mint például *(egy) szelídet, (egy) hangosat, (egy) kecseset, (egy) vidámat, (egy) szomorúat, (egy) gyorsat, (egy) isteneset, (egy) hirtelent, (egy) intenzívet, (egy) öregeset, (egy) boldogat, (egy) hosszút, (egy) bájosat, (egy) hangulatosat* vagy *(egy) kellemeset,* l. Farkas (2019) elemzését.

Amint az elvárható, hasonló fokozottabb gyakoriságbeli növekedés figyelhető meg a szakirodalomból ismert általgyas osztály esetében is. Ilyen értelemben, míg az *(egy) nagyot/nagyokat* általgyak az ómagyar és középmagyar korban összesen 20 alkalommal fordulnak elő, főként mozzanatos igékkel, addig az újmagyar korra számuk hatalmasat ugrik, illetve az újabb magyar korra előfordulásuk megkétszereződik. Az *(egy) jót/ jókat* általgyakat illetően hasonló számbeli és gyakoriságbeli növekedést veszünk észre, bár ez az általgy csak egyszer fordul elő az ómagyar és középmagyar korban. Az *(egy) hatalmasat/(egy) hatalmast/hatalmasakat/hatalmasokat,* illetve az *(egy) óriásit/óriásikat* tekintetében hasonló diakrón változás tapasztalható, bár ezek egyáltalán nem fordulnak elő az ómagyar és középmagyar korban mint nem referenciális általgyak.

Ezeket az adatokat a következő táblázatok összegzik. Mivel ezen általgyak előfordulásának közelebbi megvizsgálása a tanulmány másodlagos célja, ezek a táblázatok csak az összesített (azaz nem évtizedekre lebontott) adatokat mutatják:

KOR	DÁTUM	ELŐFORDULÁS	SZÁZALÉK (%)
ómagyar és középmagyar kor	896–1771	20	0,37
újmagyar kor	1772–1920	596	0,71
újabb magyar kor	1921–2010	1056	0,86

4. táblázat. *Az* (egy) nagyot *és* nagyokat *előfordulása az ómagyar/középmagyar, újmagyar és újabb magyar korban.*

KOR	DÁTUM	ELŐFORDULÁS	SZÁZALÉK (%)
ómagyar és középmagyar kor	896–1771	1	0,001
újmagyar kor	1772–1920	75	0,06
újabb magyar kor	1921–2010	168	0,14

5. táblázat. *Az* (egy) jót *és* jókat *előfordulása az ómagyar/középmagyar, újmagyar és újabb magyar korban.*

KOR	DÁTUM	ELŐFORDULÁS	SZÁZALÉK (%)
ómagyar és középmagyar kor	896–1771	0	0,00
újmagyar kor	1772–1920	6	0,30
újabb magyar kor	1921–2010	57	0,79

6. táblázat. *Az* (egy) hatalmasat/hatalmast *és* hatalmasakat/hatalmasokat *előfordulása az ómagyar/középmagyar, újmagyar és újabb magyar korban.*

KOR	DÁTUM	ELŐFORDULÁS	SZÁZALÉK (%)
ómagyar és középmagyar kor	896–1771	0	0,00
újmagyar kor	1772–1920	4	0,80
újabb magyar kor	1921–2010	17	0,85

7. táblázat. *Az* (egy) óriásit *és* óriásikat *előfordulása az ómagyar/középmagyar, újmagyar és újabb magyar korban.*

Itt megfigyeltük, hogy míg az *(egy) jót/jókat* nagyon gyakran szerepel(het) nem áltárgyként, azaz referenciális tárgyként (például kötelezően tárgyas igével, mint például *ad*, *akar*, *cselekszik*, *kíván*, *tesz*, és ebben az esetben a thematikus tárgyakra jellemzően a *jót/jókat* megjelenhet erős determinánsokkal is), az *(egy) óriásit/óriásikat* szinte kizárólag áltárgyként használatos. Az *(egy) nagyot*-tal és *nagyokat*-tal kapcsolatban érdemes megfigyelni a százalékbeli változást a kö-

zépmagyar és az újmagyar kor között, ami az *(egy) hatalmasat*/*hatalmast*/*hatalmasakat*/*hatalmasokat* esetében az újmagyar és az újabb magyar kor között megy végbe.

Végül de nem utolsó sorban, a szakirodalomból kevésbé ismert aspektuális áltárgyakat illetően megfigyelhető, hogy a 19. század első felétől megjelennek vagy önállóan (28), vagy egy másik áltárggyal együtt (29). A következő példákban a szerző neve utáni évszám az áltárgy legelső előfordulását jelzi.

(28) a. Sugár: (lábával **erőset** toppant) Bumm! (Fáncsy Lajos, 1840)
b. Szégyen s haragtól villámló szemekkel/Ijedt föl Izidóra **éleset**/Sikoltva (Vajda János, 1875)
c. akinek zsibbadozó tagjai akkor váltak le, amikor végre **egy vidámat** nyujtózott volna (Németh László, 1928)
d. Hinye, sóhajtott **keserveset** Péter Dániel, s megvakarta a fejét (Oláh Gábor, 1931)
e. Cselédek szájából hallottam, hogy régente a vadászatnál a sorba állított hajtókat úgy indították meg, hogy a két szélsőre ráhúztak **egy-egy alaposat** (Illyés Gyula, 1936)

(29) a. végtére egy jókora nagyságú kenyeret húza ki annak rejtekéből s olly nagyot és **ijesztőt** sivalkodott örömében, hogy az egész falu, azaz kik még élének, oda gyülekezett (Vörösmarty Mihály, 1829)
b. S fejét háromszor így himbálva meg/Olyan **keservest** és nagyot sohajt/Hogy összeroskad, úgy tetszett, alakja (Arany János, 1867)
c. A nagy bőgő nagyokat, **furcsákat** mordul (Kozma Andor, 1893)
d. Kamuthy Farkas nagyot csapott újra a csizmaszárára s hatalmasat, **harsogósat** röhintett (Móricz Zsigmond, 1922)
e. Kinyujtjuk lábunkat, arcunkat a téli ég felé fordítjuk s egy jó félóráig nem mívelünk egyebet, csak egy jót és **alaposat** hallgatunk (Illyés Gyula, 1947)

Összegzésként elmondható, hogy fokozottabb gyakoriságbeli növekedés figyelhető meg a három áltárgyas osztályban, ahol a hármas felosztást a második és a harmadik osztály áltárgyai közötti, mondattanhoz köthető viselkedésbeli különbséggel is alátámasztjuk (l. 4. rész): míg az *egyet* áltárgy a középmagyar korban jelenik meg, a szakirodalomból ismert és hasonló szerepet betöltő áltárgyak (*(egy) jót, nagyokat* stb.) főként az újmagyar kortól, és a szakirodalomból kevésbé ismert, lexikális tartalommal rendelkező áltárgyak (mint például *(egy) erőset, (egy) boldogat* stb.) csak a 19. század első felétől bukkannak fel. Másként fogalmazva, míg a középmagyar korban főként csak az *egyet* áltárgyról beszélhetünk, az újmagyar korban nemcsak elterjed ez az áltárgy, hanem ekkor jelennek meg a szakirodalomból ismert és hasonló szerepet betöltő áltárgyak is. Az újabb magyar korban megfigyelhető, hogy az *egyet* áltárgy előfordulása megkétszere-

ződik, és a hasonló szerepet betöltő áltárgyak mellett, amelyek egyre gyakoribbá válnak, megjelennek a lexikális tartalommal rendelkező áltárgyak is.

4. Az *egyet* mint helyzetbehatároló, illetve az aspektuális belső tárgy szerepét betöltő áltárgy

Csirmaz (2008) – Tenny (1994), valamint Wechsler–Lee (1996) terminológiáját használva – az *egyet*-et helyzetbehatárolóként kezeli, amely kiméri az ige cselekvését: míg a *Mari szaladt* típusú mondat atelikus, a *Mari szaladt egyet* típusú mondat telikus. Az alábbi kötőszavas teszt arra világít rá, hogy az (a) mondatban az atelikus eseményszerűséget jelölő predikátum kifejezhet egyetlen eseményt, azaz ugyanaz az esemény történt délelőtt is és délután is, a (b) mondatban a telikus eseményszerűséget jelölő predikátum két jól elkülöníthető eseményt fejez ki, azaz két szaladási esemény történt: az egyik délelőtt, a másik délután.

(30) a. Mari délelőtt is, és délután is szaladt.
b. Mari délelőtt is, és délután is szaladt egyet.

Ugyanez az elemzés nagyon röviden kitér ezen magyar áltárgyak mint belső tárgyak elemzésének a lehetőségére. Bár Csirmaz (2008: 191–2) megemlíti, hogy az *egyet* típusú áltárgyakat lehetne (aspektuális) belső tárgy ellipszis szempontjából is elemezni, a szerző három érvet sorakoztat fel ezen elemzés ellen: (i) nem minden esetben lehet a belső tárgyat törölni (l. (31)), (ii) nem minden esetben lehet belső tárgyat beilleszteni a (módosított) áltárgyhoz (l. (32)) és (iii) az áltárgyak mozzanatos igékkel is összeegyeztethetőek, amelyeket mondattanilag unakkuzatív igékként tartanak számon (l. (33)). Ez utóbbi jellemvonás azért problematikus, mert az unakkuzatív igék egyetlen argumentuma a kétargumentumú ige tárgyához hasonlóan viselkedik, és ezért nehéz megmagyarázni az áltárgy jelenlétét és szintaktikai pozícióját.

(31) a. Hősi halált halt.
b. *Hősit halt.

(32) a. Mari sétált egy nagyot.
b. *Mari sétált egy nagy sétát.

(33) A zár kattant egyet.

Ezzel szemben Farkas (2019) az *egyet* áltárgyat, a szakirodalomból ismert és hasonló szerepet betöltő áltárgyakat (mint például *(egy) jót*, *nagyokat* stb.), illetve a szakirodalomból kevésbé ismert, de hasonló szerepet betöltő és lexikális tartalommal rendelkező áltárgyakat (mint például *(egy) erőset*, *(egy) boldogat* stb.) az aspektuális belső tárgy szerepét betöltő áltárgyakként elemzi, rávilágítva az egyes osztályok közötti különbségekre is. Bár szószerint az angol nyelvből ismert aspektuális belső tárgyas szerkezetek – ahol egy prototipikus unergatív

igét egy olyan, módosítóval ellátott áltárgy követ, amely egy szemantikai és főként alaktani másolata az igének (l. *to sleep a sound sleep* 'alszik egy mély alvást') – nem megengedettek a magyar nyelvben (l. **mély alvást alszik*, **harsány kacagásokat kacag*, **széles mosolyt mosolyog*, **sétál egy kellemes sétát*, **harsány tüsszentéseket tüsszent*); az ezeknek megfelelő szerkezetekben (l. *mélyet alszik, harsányakat kacag*, *széleset mosolyog*, *sétál egy kellemeset*, *harsányakat tüsszent*) az akkuzatívuszi raggal ellátott jelzős áltárgyak az aspektuális belső tárgy szerepét látják el ebben a nyelvben.

Horrocks–Stavrou (2010), illetve Lavidas (2013a, 2013b, 2014, 2018) szerint az aspektuális belső tárgyak és belső tárgyas szerkezetek legfőbb jellemvonásai a következők: (i) a szerkezet csak ún. prototipikus unergatív igére épülhet, (ii) az áltárgy nem egy referenciális, (belső) argumentumként értelmezhető vagy elemezhető tárgy, ezért nem foglalhatja el a szenvedő szerkezetek alanyi pozícióját (l. lentebb), és (iii) az áltárgy nem helyettesíthető egy vele egyenértékű tárggyal, mint például egy szinonimával vagy hiponimával. Ugyanakkor a teljes szerkezet legfőbb funkciója egy behatárolt esemény kifejezése. A három osztályba tartozó aspektuális áltárgyak és aspektuális áltárgyas szerkezetek nemcsak rendelkeznek ezen alapvető tulajdonságokkal, hanem – amint arra Farkas (2019) nyomatékosan rámutat – osztják az angol (és a más nyelvekben található) aspektuális belső tárgyak legfontosabb mondattani jellemvonásait is (l. Jones 1988, Moltmann 1989, Massam 1990, Tenny 1994, Macfarland 1995, Matsumoto 1996, Horita 1996, Mittwoch 1998, Kuno–Takami 2004, de Swart 2007, Puigdollers Real 2009, Horrocks–Stavrou 2010). Ezek a következőek: (i) az áltárgy szenvedő szerkezetek alanyi pozíciójában való megjelenése (34a); (ii) az áltárgy határozatlan volta (34b); (iii) az erős determinánsok hiánya (34c); (iv) az áltárgy thematikus szerepe (34d); (v) az áltárgy névmással való helyettesítése (34e); (vi) az áltárgy módosíthatósága egy megszorító értelmű vonatkozó mellékmondattal (34f); (vii) az áltárgy a *mit*-típusú kérdésre adott válaszként való megjelenése (34g); (viii) az áltárgy aspektuális kontribúciója (34h); (ix) az áltárgy kontrasztív topik pozíciójában való megjelenése (34i); (x) az áltárgy fókusz pozíciójában való megjelenése (34j); valamint (xi) a teljes szerkezet adverbiális értelmezésének elérhetősége (34k és 34k'):

(34) a. Mari oda ütött egyet/egy isteneset.
*Egy/egy istenes oda volt ütve.
b. Mari kacagott egyet/egy harsányat.
*Mari kacagta egyet/egy harsányat.
c. *Mari kacagta ezt a/mindegyik/mindkét/a legtöbb harsányat.
d. Mari reggelizett egyet/egy gyorsat.
e. Mari kacagott egyet/egy harsányat.
*Mari kacagott ezt/azt.
f. *Mari sétálta azt az egyet/hosszút, amelyet minden nap szokott sétálni.
g. *Mit integetett Mari? Egyet/egy bájosat.
h. ?Mari húsz perc alatt pihent egyet.

i. Egy mélyet JÁNOS sóhajtott./*Egyet JÁNOS futott.
j. Mari KACSKARINGÓSAT káromkodott./*Mari EGYET sétált.
k. Mari jót táncolt a buliban. Mari jól táncolt a buliban.
k'. A politikusok szelídet vitáztak. A politikusok szelíden vitáztak.

Először is, mivel az áltárgy nem elemezhető argumentumként és nem utal egy referenciális tárgyra, amely az ige cselekvésének elszenvedője lehetne, passzív szerkezetek alanyi pozíciójában nem jelenhet meg ((a), l. még Csirmaz 2008: 167). A (b)-ben megadott mondatok – kevésbé formálisan fogalmazva – azt mutatják, hogy a magyarban az áltárgy alanyi és nem tárgyas ragozást von maga után: a *kacagott* igealak elfogadható, a *kacagta* igealak viszont nem. A (c) mondat szerint a nem referenciális áltárgy nem jelenhet meg erős determinánsokkal. A helyes (d)-beli példával azt kívánjuk bemutatni, hogy az *egyet*, illetve *egy gyorsat* nem hordoz az ige által kiosztott thematikus szerepet, azaz nem értelmezhető például az ige által kifejezett cselekvés elszenvedőjeként, azaz Témaként. Az (e) példa esetében nem elérhető az az olvasat, ahol az *ezt/azt* névmások az áltárgyra utalnak vissza. Az (f) példa esetében az agrammatikusság annak tulajdonítható, hogy a megszorító értelmű vonatkozó mellékmondat az áltárgyat módosítja. A (g)-beli példa szerint a *Mit integetett Mari?* kérdésre sem a lexikálisan redukált tartalmú *egyet* áltárggyal, sem a (valamivel több) lexikális tartalommal rendelkező *egy bájosat*-tal nem válaszolhatunk. A (h)-beli példa szerint, bár telikusságról beszélünk, a szerkezet nem teljes mértékben összeférhető az *alatt* határpontos időmódosítóval (l. még Kiefer 2006 és Csirmaz 2008 megjegyzéseit, illetve Farkas 2017 elemzését). A kontrasztív topik (i), illetve a fókusz tesztjei (j) valamelyest rávilágítanak az áltárgyas osztályok közötti különbségekre, és ez a különbség a lexikális tartalom hiányára (*egyet*), illetve jelenlétére (*mélyet*) vezethető vissza. Végül, az adverbiális értelmezés tesztjei szerint a (k)-beli mondatok nem egyenértékűek (a *jót* áltárgy nem egyenértékű és nem helyettesíthető a *jól* határozószóval), viszont a (k')-beli mondatok egyenértékűek (a *szelídet* áltárgy egyenértékű és helyettesíthető a *szelíden* határozószóval), amint azt Farkas (2019) részletesen kifejti.

Összegzésként elmondhatjuk, hogy az *egyet* az (aspektuális) belső tárgy szerepét tölti be a magyarban, amely a középmagyar korban jelenik meg, az újmagyar korban terjed el (és ekkor megjelennek még a hasonló szerepet betöltő áltárgyak is, mint például *(egy) jót*, *nagyokat* stb.), és az újabb magyar korra használata nagyon gyakorivá válik (és ekkor, a hasonló szerepet betöltő áltárgyak mellett, megjelennek a lexikális tartalommal rendelkező áltárgyak is, mint például *(egy) erőset*, *(egy) boldogat* stb.). Ha kitekintünk a magyar nyelvből és például az angol nyelvet vesszük figyelembe, észrevesszük, hogy ebben a nyelvben is az aspektuális belső tárgyak és az aspektuális belső tárgyas szerkezetek (mint például *to sleep a sound sleep* 'alszik egy mély alvást') hasonlóképpen

alakultak ki: a középangol korban jelentek meg, és a modern angol nyelvben terjedtek el (l. Lavidas 2018, van Gelderen 2018).[8]

5. Az *egyet* és az igekötő

Miután az előző részben bebizonyítottuk, hogy az *egyet* (és a hasonló funkcióval rendelkező áltárgyak) nemcsak helyzetbehatárolók, hanem az aspektuális belső tárgy szerepét betöltő áltárgyak is, ebben a részben ezt a szituációs aspektust jelölő elemet összekapcsoljuk egy másik szituációs aspektust jelölő elemmel, illetve annak diakrón változásaival. Helyszűke miatt sajnos csak nagyon röviden tudunk erre kitérni, de meggyőződésünk, hogy ez a valószínű párhuzam az *egyet* (és általában az aspektuális áltárgyak) megjelenése és az igekötőrendszer kiépülése között megállja a helyét.

Bár mind az áltárgy, mind az igekötő elsődleges szerepe az esemény telicizálása (l. Csirmaz 2008, Gerőcs 2011), Farkas–Kardos (2019a, 2019b) azt hangsúlyozza ki, hogy más-más típusú telikus értelmezéshez vezetnek: míg az *egyet* áltárgy egy kontextuálisan meghatározott, nem maximális alrészét veszi ki a predikátum denotációjában lévő eseménynek, addig az igekötő egy olyan aspektuális operátort lexikalizál, amely az igei predikátum denotációjában lévő esemény maximális részét ragadja ki.

(35) a. Sétáltunk egyet.
b. Kisétáltuk magunkat./Elsétáltunk a tóig.

Ebben az esetben az első mondat azt fejezi ki, hogy létrehoztunk egy (bár térben és/vagy időben változó hosszúságú vagy időtartamú, mégis kontextuálisan meghatározott) sétálási eseményt. Itt a hangsúly egy sétálási vagy sétálásnyi eseményen van, itt nincs sem célra irányuló cselekvés, sem egy jól meghatározott, azaz prominens, természetes (például predikátumba kódolt) végpont, amit a sétálás során el lehet vagy el kell érni, mint például a második mondat által leírt szituáció esetében, amely egy természetes végponttal rendelkező eseményt ír le, és amely esetben a *ki* igekötő, illetve *a tóhoz* predikátum által kifejezett végpont elérésekor valamilyen állapot- vagy helyváltozás történik, és amely után a cselekvés megszűnik és tovább nem folytatható. Bár más-más típusú telikus értelmezéshez vezetnek, Goldberg (1991) és Tenny (1994) egy predikátum–egy behatároló elve értelmében a két szituációs aspektust jelölő elem kizárja egymást,

[8] Egy lényeges különbség a magyar és az angol aspektuális belső tárgyak és aspektuális belső tárgyas szerkezetek között az, hogy míg az előző nyelv esetében gyakran használjuk őket mindennapi beszédben is (főleg az *egyet*-et), az angolban ezen áltárgyak és szerkezetek a választékos és irodalmi stílusra jellemzőek. Ugyanakkor diakrón változás figyelhető meg többek között a románban és a görögben is, ahol az (aspektuális) belső tárgyak az angollal és magyarral ellentétes irányban változnak. Ilyen értelemben, míg a régi román nyelvben nagyon gyakori a belső tárgyas szerkezet (és ez főként a szláv vallásos és szentírásos szövegek fordításának tulajdonítható be, amelyek ugyanazon szövegek görög, illetve héber változataira támaszkodnak), számuk lényegesen csökken a középromán korban, így a mai modern román nyelvben már nagyon ritkán használatosak (l. Nicula Paraschiv–Niculescu 2016).

és ezzel magyarázható a **felugrott egyet* típusú példa agrammatikus volta (l. Csirmaz 2008: 180).

Továbbá az igekötők és ezen áltárgyak diakrón változása is hasonló. Az igekötők legelső előfordulásai között tartják számon az 1192 és 1195 között írt Halotti beszéd és könyörgésben található igekötő előfordulását, majd később az 1300 körüli Ómagyar Mária-siralomban is megjelenik (É. Kiss 2008: 145). Ezen szituációs aspektust jelölő elemek a középmagyar korban egyre gyakoribbá válnak és fokozatosan tovább terjednek az újmagyar korban is, míg a mai nyelvben szinte kizárólag minden behatárolt állapot- vagy helyváltozást kifejező ige felvesz egy igekötőt, legalábbis a beszélt nyelvben (É. Kiss 2008: 146). Ezt az általánosítást más tanulmányok is alátámasztják. Hegedűs (2014a, 2014b) szerint az írásos korszak során nemcsak nő az igekötők száma, hanem használatuk is egyre gyakoribbá válik.

Ugyanakkor azt is tudjuk, hogy az igekötők mint aspektuális elemek egyre gyakoribb használata lépcsőzetesen háttérbe szorította az igeidő kifejezésére használt elemeket, és hozzájárult az összetett igealakok leépüléséhez (pl. *mondotta vala*), amelyek az ómagyar korra voltak jellemzőek (É. Kiss 2008: 147). Ha igaz az itt megfogalmazott és összegzett állítás, miszerint nemcsak az igekötők, hanem az *egyet* áltárgy mint helyzetbehatároló és az aspektuális belső tárgy szerepét betöltő áltárgy is egy telikusságot jelölő elem a magyar nyelvben, akkor levonhatjuk azt a következtetés, mely szerint a különböző (összetett) igeigők kifejezésére használt elemek fokozatos kiszorításához és az összetett igealakok leépüléséhez nagyban hozzájárultak nemcsak az igekötők, hanem a három áltárgyas osztály mint szituációs aspektust jelölő elem(ek) megjelenése és elterjedése is. Ez az állítás vagy általánosítás ugyanakkor nem vonatkozik az angol nyelvre, ahol megtalálható mind a perfektív aspektus az igei paradigmában, mind az aspektuális áltárgyak, bár, amint azt a 8. lábjegyzetben is megjegyeztük, az angolban ezen áltárgyak a választékos és irodalmi stílusra jellemzőek.

6. Összegzés

Jelen tanulmányban három áltárgyas csoport diakrón változásait mutattuk be és elemeztük: (i) a lexikálisan redukált tartalmú *egyet*-et, (ii) a szakirodalomból ismert aspektuális áltárgyakat, mint például *(egy) jót*, *jókat*, *(egy) nagyot*, *nagyokat*, *(egy) hatalmasat*, *hatalmasakat*, *(egy) óriásit* és *óriásikat* és (iii) az olyan, szakirodalomból kevésbé ismert áltárgyakat, mint például *(egy) szelídet*, *(egy) hangosat*, *(egy) kecseset*, *(egy) vidámat*, *(egy) szomorúat*, *(egy) gyorsat*, *(egy) isteneset*, *(egy) hirtelent*, *(egy) intenzívet*, *(egy) öregeset*, *(egy) boldogat*, *(egy) hosszút*, *(egy) bájosat*, *(egy) hangulatosat* vagy *(egy) kellemeset*. Ezen túlmenően azt is bebizonyítottuk, hogy ezen áltárgyak az aspektuális belső tárgy szerepét töltik be a magyar nyelvben. Végül összekapcsoltuk ezen áltárgyak diakrón változásait egy másik szituációs aspektuális elem, az igekötő diakrón változásaival.

Hivatkozások

Csirmaz, Anikó 2008. Accusative Case and Aspect. In: É. Kiss, Katalin (szerk.): *Event Structure and the Left Periphery*. Springer. Dordrecht. 159–200.

Dömötör Adrienne–Gugán Katalin–Novák Attila–Varga Mónika 2017. Kiútkeresés a morfológiai labirintusból – korpuszépítés ó- és középmagyar kori magánéleti szövegekből. *Nyelvtudományi Közlemények* 113: 85–110.

É. Kiss Katalin 2004. Egy igekötőelmélet vázlata. *Magyar Nyelv* 100: 15–42.

É. Kiss, Katalin 2008. From the Grammaticalization of Viewpoint Aspect to the Grammaticalization of Situation Aspect. In: É. Kiss, Katalin (szerk.): *Event Structure and the Left Periphery*. Springer. Dordrecht. 129–57.

É. Kiss Katalin 2014. *Az ősmagyar SOV szórendtől az ómagyar 'Topik-Fókusz-V-X*' szórendig*. In: É. Kiss Katalin (szerk.): *Magyar generatív történeti mondattan*. Akadémiai Kiadó. Budapest. 14–33.

Farkas Imola-Ágnes 2017. Miért nem tud Mari két óra alatt sétálni egyet? Az ige + *egyet* szerkezet és az *alatt* határpontos időmódosító összeférhetetlenségéről. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* LXI/2: 119–38.

Farkas Imola-Ágnes 2019. *Sóhajtott egyet, mélyet, hangosat*: a magyar általgyak mint aspektuális belső tárgyak. *Nyelvtudományi Közlemények* 115: 173–98.

Farkas, Imola-Ágnes–Kardos, Éva 2018. Non-Maximal Event Delimitation in Hungarian. *Argumentum* 14: 368–82.

Farkas Imola-Ágnes–Kardos Éva 2019a. A végpontosság mint szituációs aspektuális jegy jelölése a magyar nyelvben. 1. rész. *Magyar Nyelv* 2: 176–85.

Farkas Imola-Ágnes–Kardos Éva 2019b. A végpontosság mint szituációs aspektuális jegy jelölése a magyar nyelvben. 2. rész. *Magyar Nyelv* 3: 298–308.

van Gelderen, Elly 2018. *The Diachrony of Verb Meaning. Aspect and Argument Structure*. Routledge. New York/London.

Gerőcs Mátyás 2011. Aspektus és igeidő. A mondat belső időszerkezete a kései ómagyarban. In: É. Kiss Katalin–Hegedűs Attila (szerk.): *Nyelvelmélet és diakrónia*. PPKE BTK. Piliscsaba. 153–70.

Goldberg, Adele 1991. It Can't Go Down the Chimney Up: Paths and the English Resultative. In: Laurel A. Sutton–Christopher Johnson–Ruth Shields (szerk.): *Proceedings of the Seventeenth Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society*. Berkeley Linguistics Society. Berkeley. 368–78.

Halm, Tamás 2012. Unergative and/or Unaccusative: On the Argument Structure, Semantics and Syntax of Semelfactives in Hungarian. In: Surányi Balázs–Varga Diána (szerk.): *Proceedings of the First Central European Conference in Linguistics for Postgraduate Students*. PPKE. Budapest. 104–17.

Hegedűs Veronika 2014a. A névutós kifejezések grammatikalizációja és belső szerkezeti változásai. In: É. Kiss Katalin (szerk.): *Magyar generatív történeti mondattan*. Akadémiai Kiadó. Budapest. 154–76.

Hegedűs, Veronika 2014b. The Cyclical Development of Ps in Hungarian. In: É. Kiss, Katalin (szerk.): *The Evolution of Functional Left Peripheries in Hungarian Syntax*. Oxford University Press. Oxford. 122–47.

Horita, Yuko 1996. English Cognate Object Constructions and their Transitivity. *English Linguistics* 13: 221–47.

Horrocks, Geoffrey–Stavrou, Melita 2010. Morphological Aspect and the Function and Distribution of Cognate Objects across Languages. In: Malka Rappaport Hovav–Edit Doron–Ivy Sichel (szerk.): *Lexical Semantics, Syntax and Event Structure*. Oxford University Press. Oxford. 284–308.

Jones, Michael Allan 1988. Cognate Objects and the Case-Filter. *Journal of Linguistics* 24: 89–110.

Kardos, Éva–Farkas, Imola-Ágnes. The Syntax of Inner Aspect in Hungarian. Elbírálás alatt.

Kiefer Ferenc 1992. Az aspektus és a mondat szerkezete. In: Kiefer Ferenc (szerk.): *Strukturális magyar nyelvtan I. Mondattan.* Akadémiai Kiadó. Budapest. 797–886.

Kiefer, Ferenc 1994. Aspect and Syntactic Structure. In: Kiefer, Ferenc–É. Kiss, Katalin (szerk.): *Syntax and Semantics 27*: *The Syntactic Structure of Hungarian*. Academic Press. San Diego. 415–63.

Kiefer Ferenc 2006. *Aspektus és akcióminőség. Különös tekintettel a magyar nyelvre*. Akadémiai Kiadó. Budapest.

Kuno, Susumu–Takami, Ken-ichi 2004. *Functional Constraints in Grammar. On the Unergative–Unaccusative Distinction*. John Benjamins. Amsterdam/Philadelphia.

Lavidas, Nikolaos 2013a. Null and Cognate Objects and Changes in (In)transitivity. Evidence from the History of English. *Acta Linguistica Hungarica* 60: 69–106.

Lavidas, Nikolaos 2013b. Unaccusativity and the Diachrony of Null and Cognate Objects in Greek. In: Elly van Gelderen–Michela Gennamo–Jóhanna Barðdal (szerk.): *Argument Structure in Flux. The Naples-Capri Papers.* John Benjamins. Amsterdam/Philadelphia. 307–41.

Lavidas, Nikolaos 2014. Cognate Arguments and the Transitivity Requirement in the History of English. *Lingua Posnaniensis* LVI: 41–59.

Lavidas, Nikolaos 2018. Cognate Noun Constructions in Early Modern English. The Case of Tyndale's New Testament. In: Hubert Cuyckens–Hendrik De Smet–Liesbet Heyvaert–Charlotte Maekelberghe (szerk.): *Explorations in English Historical Syntax*. John Benjamins. Amsterdam/Philadelphia. 51–76.

Macfarland, Talke 1995. Cognate Objects and the Argument/Adjunct Distinction in English. Doktori értekezés. Northwestern University.

Massam, Diane 1990. Cognate Objects as Thematic Objects. *Canadian Journal of Linguistics* 35: 161–90.

Matsumoto, Masumi 1996. The Syntax and Semantics of the Cognate Object Construction. *English Linguistics* 13: 199–220.

Mittwoch, Anita 1998. Cognate Objects as Reflections of Davidsonian Event Arguments. In: Susan Rothstein (szerk.): *Events and Grammar*. Kluwer. Dordrecht. 309–32.

Moltmann, Friederike 1989. Nominal and Clausal Event Predicates. *Papers from the 25th Annual Regional Meeting of the Chicago Linguistic Society*: 300–14.
Nicula Paraschiv, Irina–Niculescu, Dana. 2016. Cognate Objects and Other Pleonastic Constructions. In: Gabriela Pană Dindelegan (szerk.): *The Syntax of Old Romanian*. Oxford University Press. Oxford. 605–11.
Novák, Attila–Gugán, Katalin–Varga, Mónika–Dömötör, Adrienne 2018. Creation of an Annotated Corpus of Old and Middle Hungarian Court Records and Private Correspondence. *Language Resources and Evaluation* 52: 1–28.
Piñón, Christopher 2001. Töprengtem egyet: azon, hogy mit jelent az *egyet*. In: Bakró-Nagy Marianne–Bánréti Zoltán–É. Kiss Katalin (szerk.): *Újabb tanulmányok a strukturális magyar nyelvtan és a nyelvtörténet köréből*. Osiris. Budapest. 182–98.
Puigdollers Real, Cristina 2009. The nature of Cognate Objects. A Syntactic Approach. In: Sylvia Blaho–Camelia Constantinescu–Bert Le Bruyn (szerk.): *Proceedings of ConSOLE XVI (2008, Paris)*. Universiteit Leiden. 157–78.
Simon, Eszter 2014. Corpus Building from Old Hungarian Codices. In: É. Kiss, Katalin (szerk.): *The Evolution of Functional Left Peripheries in Hungarian Syntax*. Oxford University Press. Oxford. 224–36.
Simon Eszter–Sass Bálint 2012. Nyelvtechnológia és kulturális örökség, avagy korpuszépítés ómagyar kódexekből. *Általános Nyelvészeti Tanulmányok* XXIV: 243–64.
Simone, Raffaele–Masini, Francesca 2014. On Light Nouns. In: Raffaele Simone–Francesca Masini (szerk.): *Word Classes. Nature, Typology and Representations*. John Benjamins. Amsterdam/Philadelphia. 51–73.
de Swart, Peter 2007. Cross-linguistic Variation in Object Marking. Doktori értekezés. LOT Publications.
Tenny, Carol 1994. *Aspectual Roles and the Syntax-Semantics Interface*. Kluwer. Dordrecht.
Wechsler, Stephen–Lee, Yae-Sheik 1996. The Domain of Direct Case Assignment. *Natural Language and Linguistic Theory* 14: 629–64.

Farkas Imola-Ágnes
Babeş–Bolyai Tudományegyetem BTK
Angol Nyelv és Irodalom Tanszék
farkas.imola.agnes@gmail.com